

Dezlegările la pește (uniformitate și diversitate în rânduielile de cult)

Dr. Nicolae PREDA

Keywords: Pentecostarion, Resurrection, Pentecost, feast day, fish dispensation, Typikon

Dezlegările la pește, miercurea și vinerea, în perioada Penticostarului (răstimpul dintre Învierea Domnului și Duminica Tuturor Sfinților - prima după Rusalii), reprezintă o problemă liturgică de mare actualitate, deoarece interesează pe mulți dintre credincioșii Bisericii noastre, mai ales pentru faptul că această precizare liturgică a fost generalizată și introdusă în mai toate calendarele bisericești. Lămuririle tipiconale indicate în diferitele „Rânduieli bisericești”, precum și celelalte mențiuni (ca de pildă „dezlegările la pește”) din calendarul bisericesc, au drept scop uniformizarea rânduielilor liturgice, menționate de altfel, în diverse Tipice, cărți bisericești sau de slujbă.

1. Praznicul Învierii Domnului-prototip al rânduielilor bisericești

Gândirea strălucită a Sfinților Părinți poate fi sesizată, chiar și în modul în care aceștia au știut să statornicească rânduiala postului, așezând la temelia lui, tocmai praznicul care aduce cu sine îndulcirea din toate „bunătățile cele pământești”¹, și anume Învierea Domnului. Iată spre exemplu, îndemnul Sfântului Ioan Gură de Aur († 407) din „Cuvântul de învățătură” la „sfânta și luminata zi a slăvitei și mântuitoarei Învieri a lui Hristos, Dumnezeuul nostru”: «De este cineva bincredincios și iubitor de Dumnezeu, să se bucure de acest Praznic frumos și luminat (...). De s-a ostenit cineva postind, să-și ia

¹ Cf. „Rânduiala mesei”, în: *Ceaslov*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 133.

acum răsplata (...), intrați toți întru bucuria Domnului nostru: și cei dintâi, și cei de al doilea, luați plata. Bogații și săracii împreună bucurați-vă. Cei ce v-ați înfrânat și cei leneși, cinstiți ziua. Cei ce ați postit și cei ce n-ați postit, veseliți-vă astăzi. Masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămând. Gustați toți din ospățul credinței; împărtășiți-vă toți din bogăția bunătații. Să nu se plângă nimeni de lipsă, că s-a arătat Împărăția cea de obște...»².

Dacă observăm cu atenție structura Postului Mare (răstimpul de 40 de zile dinaintea Paștilor), precum și modul postirii în perioada Penticostarului (răstimpul dintre „Paște și Rusalii”), vom constata că cele două rânduieli liturgice sunt reglementate în funcție de importanța covârșitoare a marelui praznic al Învierii. Cele legate de Postul Mare, au în vedere pregătirea specială pentru întâmpinarea cuviincioasă a Învierii Domnului, iar cele din perioada Penticostarului, scot în evidență bucuria imensă care cuprinde întreaga faptură, odată cu Învierea³. Asprimea⁴ Posului Mare⁵, pe de o parte, precum și „mângâiera” din perioada Penticostarului (modul mai puțin aspru al postirii

² *Penticostar*, adică Sfintele slujbe de la Duminica Paștilor până la Duminica Tuturor Sfinților, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, pp. 24-25.

³ Timp de 40 de zile, după unii chiar până la Cincizecime, se celebrează o „unică sărbătoare”, „toate zilele au aceeași putere ca și duminica” și, în general, postul e suprimat cu totul. (Ieromonah Makarios SIMONOPETRITUL, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*; traducere: diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 267).

⁴ Ajunarea sfintei Patruzecimi, care spre deosebire de celelalte ajunări anuale se numește ajunarea cea dintâi sau ajunarea mare, e mai aspră decât celelalte ajunări; și apoi și ajunarea Săptămânii Patimilor e mai aspră decât cea a patruzecimii. (V. MITROFANOVICI, *Prelegeri academice despre Liturgica Bisericii Dreptcredincioase Răsăritene*, Societatea Tipografică Bucovineană, Cernăuți, 1909, p. 172).

⁵ Un „tablou” complet al modului postirii în perioada Păresimilor, dar și al dezlegărilor, potrivit rânduielilor, Pravilelor și Tipicului bisericesc, care au ca temei datinile vechi creștine și canoanele, îl găsim la Badea CIREȘEANU: «Întru sfânta și marea patruzecime, în ziua dintâi, adică Luni după lăsatul secului de brânză, nici decum nu se cuvine a mânca; asemenea și Marți. Iar Miercuri după Liturgia celor mai nainte sfințite, mâncăm pâine, semințe, bem apă și mied. Cei ce nu pot păzi această postire, mănâncă pâine și beau apă Marți după vecernie. Sâmbetele și Duminicile deslegăm la untdelemn și vin. În celelalte săptămâni ajunăm până seara 5 zile, mâncând mâncare uscată, ferindu-ne și de raci, afară de Sâmbăta și Duminica. Pește nu mâncăm în patruzecime de cât în ziua de Buna Vestire, și Florii; icre de pește mâncăm în ziua de 9 Martie (40 de mucenici) și în Sâmbăta lui Lazăr. Bolnavii, copiii, bătrânii și neputincioșii, sunt deslegați de această înfrânare, însă postesc și ei cel puțin cu spiritul», *Tezaurul Liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit*. Tomul III cu 62 ilustrații, Tipografia „Gutenberg”, Joseph Göbl S-sori, București, 1912, pp. 396-397.

și „dezlegările la pește”, miercurea și vinerea)⁶, pe de alta, își găsesc rațiunea, fără doar și poate, în afirmația Mântuitorului: «Iar ei au zis către El: Ucenicii lui Ioan postesc adesea și fac rugăciuni, de asemenea și ai fariseilor. Iar ai Tăi mănâncă și beau. Iar Iisus a zis către ei: Puteți, oare, să faceți pe fiii nunții să postească, cât timp Mirele este cu ei? Dar vor veni zile când Mirele se va lua de la ei; atunci vor posti în acele zile» (Luca 5, 33-35). Așadar, am putea afirma că rațiunea pentru care Sfinții Părinți au rânduit „dezlegările la pește”, miercurea și vinerea, în perioada Cincizecimii, adică până la Înălțarea Domnului și apoi până la Rusalii și Duminica Tuturor Sfinților, îl reprezintă tocmai răspunsul Mântuitorului către cărturari și farisei (cf. Luca 5, 33-35). Mai mult, cele patruzeci de zile până la Înălțare sunt ultimele în care Mântuitorul, Mirele Bisericii, mai este împreună cu Apostolii pe pământ (cf. Fapte 1, 3).

2. Unitate în diversitate

Faptul că toți fiii Bisericii sunt chemați să se bucure de Înviere (atât cei ce s-au ostenit (au postit), cât și cei ce s-au ostenit mai puțin sau chiar deloc), după cum amintește Sfântul Ioan Gură de Aur⁷, ne îndreptățește să susținem că diversele tendințe, potrivit cărora „dezlegările la pește”, în miercurile și vinerile Cincizecimii (indicate de râduielile bisericești), ar privi numai pe aceia care s-au ostenit și au ținut tot Postul, nu sunt nicidecum îndreptățite. Trebuie să amintim că, Biserica noastră a statornicit întotdeauna rânduielile sale cu dreaptă socoteală și cu economie (pogorământ), spre a trezi în conștiința credincioșilor marea grijă și iubire a lui Dumnezeu pentru om. Cu toate acestea, nu trebuie să ignorăm râvna acelor credincioși ai Bisericii, care din diferite motive sau poate din dorința de a păstra „vechea pravilă”, aleg să țină rânduiala postului chiar și în aceste zile de dezlegare. Atitudinea acestora din urmă, dar și cea a credincioșilor care, potrivit indicațiilor din calendarul bisericesc, dezleagă la pește în miercurile și vinerile Cincizecimii, sunt lămurite în mod desăvârșit de Sfântul Apostol Pavel, care ne arată astfel, adevărata semnificație a postirii: «Dar nu mâncarea ne va pune înaintea lui Dumnezeu. Că nici dacă vom mânca, nu

⁶ Uzul actual e de-a suspenda cu totul postul în Săptămâna Luminată și parțial în continuarea celor 40 de zile pascale..., Ieromonah Makarios SIMONOPETRITUL, *Triodul explicat...*, p. 494, nota 20.

⁷ Vezi „Cuvântul de învățătură”, cf. *Penticostar...*, pp. 24-25.

ne prisosește, nici dacă nu vom mânca, nu ne lipsește. Dar vedeți ca nu cumva această libertate a voastră să ajungă poticnire pentru cei slabi. Căci dacă cineva te-ar vedea pe tine, cel ce ai cunoștință, șezând la masă în templul idolilor, oare conștiința lui, slab fiind el, nu se va întări să mănânce din cele jertfite idolilor? Și va pieri prin cunoștința ta cel slab, fratele tău, pentru care a murit Hristos! Și așa, păcătuiind împotriva fraților și lovind conștiința lor slabă, păcătuiți față de Hristos. De aceea, dacă o mâncare smintește pe fratele meu, nu voi mânca în veac carne, ca să nu aduc sminteală fratelui meu» (1 Corinteni 8, 8-13) (Apostolul din Duminica a 35-a după Pogorârea Sfântului Duh, a Lăsatului sec de carne). Ceea ce este foarte important de menționat în acest context este că, libertatea credincioșilor de a alege una dintre cele două căi ale postirii trebuie să fie, prin excelență, rod al iubirii aproapelui, după cum ne spune tot Sfântul Apostol Pavel: «... și grija de trup să nu o faceți spre pofte. Primiți-l pe cel slab în credință fără să-i judecați gândurile. Unul crede să mănânce de toate; cel slab însă mănâncă legume. Cel ce mănâncă să nu disprețuiască pe cel ce nu mănâncă; iar cel ce nu mănâncă să nu osândească pe cel ce mănâncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit. Cine ești tu, ca să judeci pe sluga altuia? Pentru stăpânul său stă sau cade...» (Romani 13, 14; 14, 1-4) (Apostolul din Duminica Lăsatului sec de brânză).

3. Rânduiala postului în viziunea Bisericii

Rânduiala postului, în Biserica Ortodoxă, se fundamentează în primul rând pe îndrumările Sfinților Părinții, care au căutat să pună în armonie principiile credinței creștine cu cele ale trăirii duhovnicești. Această rânduială a fost așezată și în calendarul bisericesc din două motive: pentru a scoate în evidență importanța ei capitală, dar și din dorința de a-i face părtași cunoașterii ei, pe credincioșii Bisericii. Precizările liturgice legate de zilele în care se dezleagă la pește țin, fără îndoială, tot de regula postului și de modul în care Sfinții Părinți au înțeles postul, adică de faptul că el reprezintă o unitate, un întreg, care nu-și pierde integritate prin aceste dezlegări. Cu alte cuvinte, nu se postește fragmentat. Mai mult chiar, aș dori să menționez că în concepția lor, peștele este considerat ca și mâncare de post în aceste circumstanțe. Structurile actuale ale posturilor nu pot fi gândite, din păcate, în alt mod, în sensul că nu se poate afirma că postim până la o anumită dată, apoi dezlegăm

postul, iar după o zi iarași începem a posti. Viziunea integrală asupra postului, inclusiv mențiunile legate de „dezlegările la pește” își au fundamentul, în opinia mea, în faptul că „hotărârile canonice privitoare la posturi nu au caracter de dogmă, adică nu trebuie privite ca niște reguli absolut neschimbabile și eterne, ci fac parte dintre normele bisericești cu caracter moral-disciplinar, care au fost formulate de autoritatea bisericească în funcție de nevoile, împrejurările și evoluția vieții religioase-morale a credincioșilor și care pot fi deci anulate, modificate sau atenuate de aceeași autoritate, la nevoie”⁸.

4. Rânduielele bisericești din calendar

Calendarul bisericesc, ca principiu liturgic, care hotărâniceste limitele în care se desfășoară viața liturgică a credincioșilor (monahi și mireni), conține o seamă de precizări tipiconale și rânduiele bisericești, ce au drept scop uniformizarea rânduielelor liturgice, menționate de altfel, în diverse tipice, cărți bisericești sau de slujbă. Inițiativa uniformizării rânduielelor și practicilor liturgice ale Bisericii noastre este îmbucurătoare, și ea vine să împlinească nevoile credincioșilor dornici de a cunoaște pravila bisericească, de vreme ce aceștia nu mai au la îndemână și nu mai pot cerceta lesne Tipicele⁹ și diferitele cărți de cult sau Pravilele¹⁰ bisericești.

Aș dori să amintesc că uniformizarea cultului implică, pe de o parte, păstrarea uniformității tipicului, iar pe de alta, respectarea rânduielelor „tradiționale”, principii de care Sfinții Părinți au ținut întotdeauna seamă, pentru a nu se crea confuzii în rândul credincioșilor. De asemenea, Biserica a căutat dintotdeauna să îi pună în temă pe credincioși, prin diferite mijloace și

⁸ Pr. prof. dr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica Generală cu noțiuni de Artă bisericească, Arhitectură și pictură creștină*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, pp. 261-262.

⁹ *Tipic* sau *Tipicon* (gr. τυπικόν, τό – *tipicon*, de la gr. τύπος, ό - *tipos* = formă, chip, formular, normă; slv. *tipiku*) – adică *rânduiele*, forme și formule verbale fixe și stabile, consfințite de Biserică, după care se săvârșește cultul divin public», Pr. prof. dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2001, p. 510.

¹⁰ *Pravila* (slavonescul *pravilo*) – lege, tradiție, „obiceiul pământului” (după care se judecau la noi, în trecut, pricinile și încălcările normelor de conduită socială și morală), *colecție de legi civile și bisericești* care reglementau drepturile și îndatoririle, cu deosebire în viața monahală și preoțească, în general; Pr. prof. dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic...*, p. 381.

metode, ori ce câte ori, a îndreptat și generalizat practici liturgice și rânduieli bisericești. În ceea ce privește uniformizarea precizărilor tipiconale legate de zilele când este „dezlegare la pește”, țin să specific că ea s-a făcut în calendarul bisericesc sub diferite forme: atât prin menționarea directă între paranteze (dezlegare la pește) sau utilizând ca semn grafic un pește¹¹.

Trebuie să amintim că îndrumări, privind „dezlegările la pește” în perioada Penticostarului nu apar în calendarele bisericești vechi, deoarece credințioșii Bisericii noastre erau bine informați, având acces la tipicele și cărțile bisericești care cuprindeau aceste îndrumări tipiconale.

5. Actualitate și uniformizare

Referitor la precizarea „dezlegare la pește”, pe care o întâlnim în calendarul bisericesc, din păcate, nu s-a scris foarte mult, deși modul înțelegerii ei a fost unul diferit. Spun aceasta, gândindu-mă în primul rând la mențiunile consemnate în calendarele diferitelor Eparhii, în sensul că unele precizează anumite zilele când se dezleagă la pește, altele nu. Ceea ce este însă foarte important de subliniat este faptul că, modul înțelegerii acestei precizări liturgice este unul esențial și că uniformizarea acesteia era necesară, fapt pentru care începând de curând, mai toate calendarele bisericești conțin îndrumări exacte privind „dezlegările la pește” din cursul anului bisericesc. De altfel, Biserica a gândit și a pregătit prin măsuri corespunzătoare, nu atât introducerea acestor precizări, cât mai ales generalizarea acelor rânduieli, pe care mănăstirile, dar și mare parte dintre preoții de mir, cunoscători ai Pravilelor bisericești, le-au păstrat dintotdeauna, cum ar fi de exemplu, „dezlegările la pește” în miercurile și vinerile Cincizecimii, potrivit Tipicului Mare al Sfântului Sava¹².

6. Așa-numitul principiu al „iconomiei” din practica bisericească

Despre „dezlegările la pește”, consemnate în așa-numitele „Rânduieli bisericești” ar trebui să spunem, de asemenea, că ele fac parte din acele

¹¹ Semnificația exactă a acestui semn grafic va fi redată în unele calendare într-o legendă.

¹² A se vedea „Capitolul 35 - Pentru dezlegarea cea peste tot anul”, *Tipicon întru slava Sfintei, Celei de o ființă, Făcătoarei de viață și Nedespărțitei Treime, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Dub*, Editura Bucovina Istorică, Suceava, 2002, p. 46.

rânduiei care au la bază, în primul rând, principiul economiei (pogorământului), pe care Biserica îl aplică în „anumite” împrejurări. Cu toate acestea, anumite precizări tipiconale nu au fost aplicate și înțelese la fel în toate mănăstirile, lăsând astfel stareților posibilitatea de a hotărî în privința lor. În ceea ce privește „dezlegarea la pește”, în miercurile și vinerile din perioada Penticostarului, Tipicul cel Mare al Sfântului Sava, Ceaslovul cel Mare¹³, Penticostarul¹⁴, precum și alte cărți bisericești, amintesc, în unanimitate, că pentru monahi, „dezlegare la pește” se face în fiecare luni din această perioadă, în miercurea Înjumătățirii Praznicului Cincizecimii și la odovania Praznicului Învierii (miercuri înainte de Înălțare). Toate aceste dezlegări (pogorăminte) au la bază principiul „economiei” și ele au fost arătate în chip limpede de Părinții Bisericii; este vorba de ceea ce cărțile de cult numesc „mângâierea fraților”. În baza așa-numitului principiu al „economiei”, dar și al unui alt principiu („după cum vrea cel mai mare”)¹⁵, stareții mănăstirilor puteau dezlega la pește în miercurile și vinerile Cincizecimii și pentru monahi, lucru pe care de altfel, îl exprimă lămurit și Tipicul Sfântului Sava: „... iar unii dezleagă și în celelalte Miercuri și Vineri ale Cincizecimii”¹⁶. Termenul „unii”, în opinia mea, i-ar include, în primul rând, pe cei care puteau să hotărască în privința acestor „dezlegări la pește”, adică pe stareții mănăstirilor.

7. Tipicul Mare al Sfântului Sava

Tipicul Mare al Sfântului Sava, tipărit la Iași în anul 1816, în limba română, dar cu litere chirilice (reeditat la Suceava în anul 2002) este cea mai

¹³ *Ceaslovul* sau *Orologhiul* (slv. *ceaslovă*, gr. *ὠρολόγιον*, *tó* – *orologhion*; lat. *horarium*, coresp. cărții *Breviarium*, la catolici) – este una din cărțile liturgice ale Bisericii Ortodoxe. Numele de *Ceaslov* sau *Orologhiu* (orar) vine de la precizarea timpului când se săvârșesc slujbele celor șapte Laude bisericești, care formează conținutul acestei cărți...; Pr. prof. dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic...*, p. 97.

¹⁴ *Penticostarul* (πεντικοστάριον, *tó* - *Pentikostarion*) – este cartea liturgică cu slujbele ce se săvârșesc în biserică în perioada dintre Paște și Rusalii (Cincizecime), Pr. prof. dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic...*, p. 363.

¹⁵ Lămuriri privind aplicarea acestui „principiu” liturgic găsim la Pr. prof. dr. Nicolae D. NECULA (Cum se aplică principiul „după cum va vrea cel mai mare?”), în: *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, pp. 20-23.

¹⁶ *Tipicon*, Suceava, 2002, p. 46.

importantă carte bisericească în care sunt menționate „dezlegările la pește”, în perioada Penticostarului¹⁷. De aici, aceste îndrumări liturgice vor fi preluate mai pe urmă și de alte cărți bisericești: «Iar în Miercurile și Vinerile toatei Cincizecimi dezlegăm călugării la untdelemn și la vin, iar mireni și la pește. Afară de Miercurea Înjumătățirii și de Miercurea Odovaniei Paștilor, că în acele două zile dezlegăm la pește și la vin, iar unii dezleagă și în celelalte Miercuri și Vineri ale Cincizecimii»¹⁸. „Dezlegările la pește”, în general, ar avea la bază așadar, „principiul” menționat în Tipicul cel Mare al Sfântului Sava, redat mai sus, și anume: «când la monahi este dezlegare la vin și la untdelemn, la mireni este dezlegare și la pește».

8. Ceaslovul cel Mare

După Tipicul Sfântului Sava, Ceaslovul cel Mare este cartea de cult care lămurește cel mai bine rânduiala „dezlegărilor la pește” din perioada Penticostarului: «Deci, sosind strălucita zi a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, se face dezlegare la toate cele de hrană, până în Duminica Tomei, adică monahii dezleagă la brânză, ouă și pește, iar mireni și la carne. Apoi, de Luni după Duminica Tomei, până în Duminica Pogorârii Sfântului Duh, Lunea se mănâncă pește, și Miercurea și Vinerea untdelemn, iar mireni și pește. Iar în Miercurea Înjumătățirii Praznicului și a Odovaniei Paștilor, dezlegăm cu toții la pește. Iar din Duminica Pogorârii Sfântului Duh, până în Duminica tuturor Sfinților, dezlegăm în toate zilele la brânză, ouă și pește, iar mireni și la carne»¹⁹.

9. Alte izvoare

Între cărțile bisericești, care conțin mențiuni privind „dezlegările la pește” în perioada Penticostarului, se numără și cartea de cult folosită de strană în această perioadă, numită Penticostar. Din păcate, el nu precizează

¹⁷ Țin să precizez că *Tipicul Mare* cuprinde, de asemenea, un capitol în care sunt menționate toate „dezlegările la pește” din timpul anului, numit „Arătare întru care zi fac dezlegare călugării și în care dezleagă postul peste tot anul”, cf. *Tipicon*, Suceava, 2002, pp. 672-674.

¹⁸ *Tipicon*, Suceava, 2002, p. 46.

¹⁹ *Ceaslovul cel Mare*, Editura Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2003, p. 772.

foarte exact rânduiala cu privire la aceste dezlegări. Astfel că, miercuri, în săptămâna a patra după Paști, la Înjumătățirea Praznicului Cincizecimii, se menționează: «La masă se face mângâiere fraților»²⁰. După cum se poate observa, această precizare nu amintește, dacă este sau nu, „dezlegare la pește”. De asemenea, miercuri, în săptămâna a șasea după Paști, la Odovania²¹ Praznicului Paștilor, întâlnim singura menține clară privind „dezlegarea la pește”, în perioada Cincizecimii: «În mănăstiri, la masă se face fraților mângâiere mare, cu pește»²².

O altă carte bisericească care amintește despre „dezlegările la pește” în perioada Penticostarului este Îndrumătorul bunului creștin: «Dezlegări la pește (...) precum și în zilele de miercuri și vineri dintre Duminica Tomei și a Tuturor Sfinților»²³. Mențiunile din acest Îndrumător par a fi, în opinia mea, de fapt o preluare a rânduielilor prevăzute de Tipicul Mare al Sfântului Sava.

10. „Mângâierea duhovnicească” sau măsura desăvârșirii în spiritualitatea răsăriteană

În încheiere, aș dori să subliniez, că o caracteristică fundamentală a spiritualității răsăritene, care vine să întărească practica Bisericii noastre în ceea ce privește, atât dezlegarea postirii, cât și „mângâierea fraților”, o reprezintă faptul că Părinții pustiei care trăiau singuri și care duceau o viață foarte aspră, întrerupeau ajunarea atunci când cineva venea la ei, pentru a le arăta dragostea cu care erau datori să îi primească. Toate aceste rânduieli vor reprezenta pentru mănăstirile de obște (chinovii)²⁴, care vor apărea mai târziu, un model, devreme ce această uzanță oglindea lămurit modul petrecerii

²⁰ *Penticostar...*, p. 165.

²¹ Odovania sau Otdania (slv.) – se numește sfârșitul, dezlegarea sau încheierea sărbătorii (a unui praznic împărătesc); începând de prin sec. IV, Biserica a stabilit obiceiul ca praznicele împărătești și chiar ale unor sfinți să fie sărbătorite într-un chip mai deosebit..., Pr. Prof. Dr. E. Braniște și Prof. Ecaterina Braniște, *Dicționar enciclopedic...*, 325.

²² *Penticostar...*, p. 243.

²³ Arhimandrit Gherontie GHENOIU, *Îndrumătorul bunului creștin*, Mănăstirea Sfântul Nicolae-Sitaru, 1997, p. 56.

²⁴ *Chinovie* (gr. κοινοβιον, τό - *chinovion* = în comun, care trăiește în comun) – se numește o mănăstire în care viața călugărilor este cumunitară: nu au avere personală, muncesc împreună, mănâncă la trapeză și au ca locuință o chilie în incinta mănăstirii; ei sunt subordonați starețului care se îngrijește de toate problemele comunității monahale pe care o conduce; Pr. prof. dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic...*, p. 100.

Mântuitorului împreună cu Apostolii, după Înviere. Cu alte cuvinte, Părinții pustiei nu puteau să postească atunci când frații veneau să îi cerceteze (cf. Matei 10, 40), dat fiind faptul că nici fiii nunții nu au postit atâta vreme cât Mirele-Hristos a fost cu ei (cf. Luca 5, 34-35).

Summary: Dispensations from fish (uniformity and diversity within cult ceremonials)

The dispensations from fish, on Wednesday and Friday, in the period of the Pentecost, is an issue of great interest, because it concerns many faithful of our Church, especially for the reason why this liturgical specification has become general and introduced in almost all the Church calendars. The clarifications about ceremonials, that are indicated in various “Church formularies”, as well as the other mentions about the “dispensations from fish” in the Church calendar, have always aimed at standardizing the liturgical norms. In the Church calendar, the standardization of the norms concerning the days of dispensation from fish was made in sundry ways: either literally putting the word in brackets (dispensation from fish), or marking the sign of the fish opposite each date. It is also worth mentioning that, in the case of Wednesdays and Fridays when the “dispensations from fish” are allowed, in the period of the Pentecost (according to Saint Sava’s Great Rules), the Church thought it proper and prepared – in taking adequate measures – not only these norms to be obeyed, but above all She made allowance for these norms to be generalized and obeyed by monastics and secular priests, who have always been good adepts in the Church rules. In conclusion, the “dispensations from fish”, recorded in the so-called “Church Rules”, are a part of the same norms that are based on the principle of leniency (or forbearance) that the Church brings into operation on “certain” occasions.